

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ЗАКАРПАТСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 40
Том 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з філологічних наук відповідно до Наказу МОН України від 09.02.2021 № 157 (додаток 4)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Зимомря І. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Голова редакційної ради:

Палінчак М. М. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародної політики, декан факультету міжнародних економічних відносин, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Члени редколегії:

Бідзіля Ю. М. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри журналістики, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Вереш М. Т. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Гвоздяк О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Голик С. В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Гжесяк Ян – д-р габ., професор Державної вищої професійної школи в Коніні, Конін, Польща

Девіцька А. І. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Добровольська О. Я. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології та перекладу, Національний транспортний університет

Мафтин Н. В. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Павлак Мірослав – д-р габ., професор, ректор, Державна вища професійна школа в Коніні, Конін, Польща

Печарський А. Я. – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка, Львівський національний університет імені Івана Франка

Попович Н. М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри полікультурної освіти та перекладу, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Рогач Л. В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Томенчук М. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Фабіан М. П. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Чендей Н. В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Чик Д. Ч. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов і методики їх викладання, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 5 від 05.05.2025 року.**

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2178 від 27.06.2024 року. Ідентифікатор медіа R30-04729.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» (вул. Підгірна, 46, м. Ужгород, 88000, e-mail: official@uzhnu.edu.ua, тел. +38(0312) 61-33-21)

Періодичність: шість разів на рік

Мови видання: українська, англійська, польська, словацька, угорська.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Офіційний сайт видання: www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2663-4880 (print)
ISSN 2663-4899 (online)

© Ужгородський національний університет, 2025

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКА МОВА

Белей Л.Л. АТОМОНІМИ ЯК ОКРЕМИЙ ВИД NOMINA PROPRIA.....	9
Бобро М.П., Демяніва К.О. ПРЕДМЕТНИЙ ФРЕЙМ КОНЦЕПТУ ЗАЛЕЖНІСТЬ У МОВЛЕННІ ПЕРСОНАЖІВ СЕРІАЛУ «ПЕРШІ ЛАСТІВКИ. Z@ЛЕЖНІ».....	15
Дзинглюк О.С., Мокляк О.І., Бабишена М.І. ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	21
Журенко Я.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТЕКСТУ (ЖІНОЧИХ РОМАНІВ).....	25
Заєць В.Г. ПАРАМЕТРИ СЛОВОТВОРЕННЯ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ДЛЯ ДІТЕЙ.....	29

РОЗДІЛ 2

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Вороновська А.О., Кауза І.Б. СТВОРЕННЯ ЧАСТКОВОГО СЛОВНИКА СЛЕНГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ (НА ОСНОВІ TWITTER (X) АБО REDDIT).....	35
Горак І.Р. ТЕМА, СИМВОЛ, МОТИВ У ПІЗНАННІ ЛІРИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	41
Gryshchenko O.V. THE MULTIPLICITY OF DISCOURSE: TYPOLOGICAL CHALLENGES AND EMERGING FORMS.....	54
Dobrovolska S.R., Opyr M.B., Panchyshyn S.B. COPING WITH LEXICAL GAPS: STRATEGIC HANDLING OF NON-EQUIVALENT ITEMS.....	62
Дойчик О.Я., Лаціна В.Б. МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МЕТАФОР З КОРЕЛЯТАМИ GREEN TA RED У ГАЛУЗІ IT ТА МЕНЕДЖМЕНТУ.....	69
Смельянова О.В., Шевченко Є.В. НЕОЛОГІЗМИ ДИСКУРСУ КІБЕРБЕЗПЕКИ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ.....	76
Жовновач Т.А., Глушенко А.В., Трубенко І.А. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	81
Котвицька В.А., Лазебний В.М., Лазебна О.А. ТЕМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ ПРЕДМЕТНОЇ СФЕРИ “МІКРОСИСТЕМНА ТЕХНІКА” (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ).....	87

РОЗДІЛ 3

РОМАНСЬКІ МОВИ

Бочарникова Т.Ф. КЛАСИФІКАЦІЯ АНГЛІЦИЗМІВ В УЗУСІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ.....	91
Лисенко Н.Є. ДИСФЕМІСТИЧНА НОМІНАЦІЯ В ХУДОЖНЬОМУ МУЛЬТИВЕРСУМІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ МАЛОЇ ПРОЗИ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ Б. ВЕРБЕРА).....	96
Мелешенко А.І. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКИХ ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ НА ОСНОВІ ТРОПІВ	102
Михальчук С.О. ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	111
Павлич М.Ю., Бігун О.А. ІМАГОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС НОВЕЛ МАРІ НДІАЙ “TROIS FEMMES PUISSANTES”.....	117
Телкова О.В., Єнгоян С.Г. ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ ARTE В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ.....	122

ПАРАМЕТРИ СЛОВОТВОРЕННЯ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ДЛЯ ДІТЕЙ

WORD-FORMATION PARAMETERS IN CHILDREN'S LITERATURE

Заєць В.Г.,

orcid.org/0000-0003-1370-697X

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української мови

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

У статті на матеріалі сучасних художніх творів для дітей зроблено аналіз продуктивних афіксів, що набули частотності використання. Зазначено, що в період глобалізаційних змін інтерес до питомих українських афіксів зростає. Помічено, що в сучасній художній прозі для дітей автори використовують деминутиви із суфіксами -очк-, -осик-, -ечк-, -ик-. Зафіксовано, що граматичні форми звертання героїв викликають у читача почуття поваги, любові та спонукають до шанування людських цінностей. На підставі аналізу художніх текстів для дітей кількісно мало представлено аугментативні іменники. Помічено чисельну кількість лексичних одиниць, що мають словотвірний тип зменшено-пестливих суфіксів -еньк-, -ісіньк-, -оньк. Зафіксовано чисельну кількість лексичних одиниць прикметників, прислівників, числівників, що мають словотвірний тип зменшено-пестливих суфіксів -еньк-, -ісіньк-, -оньк. Наголошено на важливості словотвірного типу, що розкриває в художньому тексті виняткову опіку про героїв, прихильне ставлення.

На підставі аналізу художніх текстів для дітей прикладами підтверджено продуктивні словотвірні типи в іменникових, прикметникових та дієслівних основах. Доведено зростання інтересу в авторів сучасних творів для дітей до вживання фемінітивів в українській мові. У рамках аналізованих творів для дітей зафіксовано поширення в мовлення маленьких читачів зменшено-пестливих суфіксів, доведено важливість використання словотвірних типів в узусі. Проаналізовані тексти прозових художніх творів дають підстави стверджувати, що глобалізаційні зрушення посилюють морфологічну деривацію. Зафіксовано, що в дитячих творах сучасної доби okazionalizmi утворені малопродуктивними і продуктивними словотвірними типами. Емпіричний матеріал досліджуваного періоду дає підстави стверджувати про відродження словотвірних типів, що були рідковживаними. Доведено, що в сучасному прозовому творі для дітей є редуплікація з семантикою аугментативності.

Увагу зосереджено на поступовому зростанню okazionalnoї лексики, що утворюватиметься не за продуктивними словотвірними типами.

Ключові слова: українська мова, художній стиль, дитяча література, редагування, словотвір, афікси, спосіб творення, мовна норма.

The article analyzes productive affixes that have gained frequency of use, based on modern literary works for children. It is noted that in the period of globalization, interest in native Ukrainian affixes is increasing. It has been observed that contemporary children's prose often features diminutives with suffixes such as -ochk-, -osyk-, -echk-, and -yk-. It is also recorded that grammatical forms of address used by the characters evoke feelings of respect and affection in the reader, encouraging the appreciation of human values. An analysis of contemporary children's literary texts reveals a limited quantitative presence of augmentative nouns. In contrast, a substantial number of lexical units with diminutive-affectionate suffixes such as -enk-, -isin'k-, and -onk- are observed. This pattern is evident across various parts of speech, including adjectives, adverbs, and numerals. The study underscores the significance of this word-formation type, which serves as a stylistic device expressing deep care for the characters and conveying an affectionate, nurturing attitude within the narrative.

Based on the analysis of literary texts for children, productive word-formation types in noun, adjective, and verb stems have been confirmed through examples. An increasing interest among authors of contemporary children's literature in the use of feminine forms in the Ukrainian language has been demonstrated. Within the analyzed children's texts, the spread of diminutive-affectionate suffixes in the speech of young readers has been recorded, and the importance of employing word-formation types in actual usage has been substantiated. The analyzed prose literary texts provide grounds to assert that globalization shifts have intensified morphological derivation. It has been established that occasionalisms in contemporary children's literature are formed using both low-productivity and productive word-formation types. The empirical material of the studied period supports the conclusion that word-formation types which were previously rarely used are experiencing a revival. It has been proven that contemporary prose for children includes reduplication with augmentative semantics. Attention is focused on the gradual increase of occasional vocabulary that is formed using non-productive word-formation types.

Key words: Ukrainian language, literary style, children's literature, editing, word formation, affixes, method of formation, language norm.

Постановка проблеми. Сучасна українська літературна мова художньої прози для дітей в останні три десятиріччя продовжує утверджувати престиж надбання нації, об'єднує носіїв мови навколо словотворчості письменників, пропагує особливості авторського ідіостилу.

Аналізовані сучасні прозові художні твори для дітей демонструють з одного боку, тенденції відродження словотвірної норми, її відповідність чинним мовним нормам україністики, сталість та константність літературних взірців, а з іншого – певну нестабільність, рухливість, подекуди й мінливість.

Загальновідомо, що твори дитячої художньої літератури збагачують висловник читачів, спонукають затвердити в мовленні продуктивні питомо українські словотвірні типи, що підсилюють процес зростання словникового складу української мови, його кодифікації.

Прикметно, що словотвір сучасної української мови з огляду на мовну норму, її реалізацію в художній прозі та практиці мовлення в узусі привертає увагу лінгвістів, зокрема К. Г. Городенську, Є. А. Карпіловську, С. Я. Єрмоленко, О. А. Стишова, О. О. Тараненка, Л. П. Кислюк, Т. А. Коць, І. В. Денисовець та ін.

Літературні тексти новітньої доби останніх трьох десятиріч ілюструють поєднання усіх функційних стилів в авторському висловленні. Автори прозових творів для дітей у мові тексту показують динаміку мовної норми, спрямовують читача на відтворення змісту запропонованими лексемами з певними словотвірними типами.

Свого часу відомий вчений І. І. Ковалик зауважував, що «об'єктивно в мовній дійсності виявляються різні ступені продуктивності тих чи інших словотвірних типів чи самих афіксів, їх можна поділити на живі – продуктивні, малопродуктивні, непродуктивні, вимираючі і мертві, хоча встановлення відповідної шкали продуктивності – справа надзвичайно складна, оскільки досі ще не вироблено об'єктивних наукових критеріїв визначення ступеня продуктивності як окремих афіксів, так і окремих словотвірних типів» [11, с. 226]. Цілком поділяємо думку сучасного дослідника Ф. С. Бацевича, що «важливе значення для окремої людини всього етносу має культура рідної та літературної мови і мовлення» [1, с. 102]. У зв'язку з цим слушними є зауваги К. Г. Городенської, що «основну увагу зосереджено на простеженні змін у словниковому складі та словотвірній структурі української мови кінця ХХ-початку ХХІ сторіч, оскільки вони найбільше відреагували на зміни в усіх сферах українського суспільства та вплив світової глобалізації» [3, с. 3].

Фактичним матеріалом дослідження стали прозові твори для дітей сучасних українських письменників І. Малковича, С. Усс («Велике місто, маленький зайчик, або мед для мами»), Т. Щербаченко («Біла, Синя та інші») та Сашка Дерманського («Казки дракона Омеляка», «Тю! – сказав Їжачок»).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В україністиці мовна практика сучасної художньої прози для дітей розглядається здебільшого у площині особливостей словотворчості авторів, що контекстуально втілює уміння письменни-

ків лексичними засобами передавати співіснування мови на тлі концептуальної картини світу. Відомо, що словотвірна система сучасної української літературної мови маючи тісний зв'язок з іншими мовними рівнями, зокрема з фонологією, морфологією, синтаксисом та граматиною, дає можливість відстежити способи вираження у функційних стилях, зокрема художньому.

Жанрові особливості прозового художнього тексту відображають авторський підхід вираженого використання українськомовних словотвірних типів для номінування не лише героїв, а й усіх зображуваних письменником подій.

Продуктивність одних словотвірних типів помітно зросла, тоді як інших типів стала спадати, або взагалі відійшла на периферію. Обстежений корпус текстів художнього дискурсу показує чисельну групу похідних дериватів, які постали під впливом автохтонізації. Авторський текст художнього стилю незалежно від жанрової специфіки відбиває продуктивні, малопродуктивні словотвірні типи та співіснування в узусі прескриптивної та дескриптивної норм, що стали об'єктом досліджень К. Г. Городенської, С. Я. Єрмоленко, О. А. Стишова, Л. П. Кислюк, Т. А. Коць, Денисовець І. В. та ін.

Попри глибокий інтерес в україністиці до словотворення сучасної художньої прози залишається ще не дослідженим питання творення слів у сучасних творах для дітей.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в аналізі параметрів словотворення в сучасних прозових художніх творах для дітей.

Виклад основного матеріалу. Українська літературна мова художнього стилю для дітей зберігає мовну традицію, поширюючи в узусі кращі взірці авторського ідіостилу. Водночас зауважимо, що в епоху глобалізаційних зрушень інтерес до питомих афіксів зростає. Для нашого дослідження вагомими є погляди сучасної науковиці І. О. Голубовської, яка вважає, що «вираження пестливості реалізуються в українській мові за допомогою таких суфіксів: -ок-, -ек-, -ець-, -к(о), -очок-, -ичок-, -чик-, -оньк(о), -ун-, -усь-, -к(а), -иц(я), -очк(а), -ичк(а), -ун(я), -ус(я), -ц(е), -а/я, -ч, -ен(я), -еньк(о), -ачк/ячк, -очк/ечк(о), -атк/ятк(о)» [2, с. 54]. Дослідниця відзначає високу продуктивність словотвірного типу іменників «із суфіксом -еньк- в українській розмовній мові та в художній літературі» [2, с. 60]. Аналізуючи сучасні прозові твори для дітей помічаємо, в художній прозі автори використовують численні демінутиви із суфіксами -очк-, -осик-, -ечк-, -ик-, що привертають увагу експресив-

ним тоном голубливості, щирої прихильності, на кшталт: будячечок, зайчику, кактусик, медочок, медосик, синочку, трояндошко тощо. Пор. : Хочу меду! Хочу меду! Меду хочу! Хочу медку-медочку-медо-осику-у-у! – без угаву торохтів ведмедик, лупаючись лобом об сосну [7, с. 14]; Зайчику! Синочку! – раз у раз вигукувала вона, але ніхто не озивався [16, с. 32]; Ну трояндошко мого саду! Ну будячечку моєї левади! Ну кактусику моєї пустелі! [7, с. 107]. Викликають почуття поваги, любові та позитивне ставлення до зберігання людських цінностей граматичні форми звертання героїв, на кшталт: Киринонько, любасю, любесенька моя колючечко, мамусечко, заїньку, лосики, мій будячечку, сонечко, свинко моя, квіточка, терниночко. Пор. : Кирино, а почуй-но, любасю, яку дотепненьку казочку я наумудрував [6, с. 4]; Знаєш, мій будячечку, здається, їм я теж потрібен [7, с. 105]; Вони мене чують, терниночко, просто чують [7, с. 106]; Де ж ти був, де блукав, мій маленький, мій найдорожчий заїньку? [16, с. 33]. Водночас зауважимо, що іменники зі значенням згрубілості в аналізованих творах представлено кількісно мало. Аугментативності додають суфікси -дьк-, -ськ-, -як-, на кшталт: безмедько, людяки. Словотвірний тип іменників з суфіксом -ак (-як) має підвищену активність у художньому тексті, на кшталт: людяки. Пор.: Де ж узяти меду? Де? Чому я такий безмедько? [7, с. 14]; Татко як згребе в обійми, як зіжмакає лаписьками, то все аж тріщить [7, с. 97]; Буття і звички людяків [7, с. 3].

Зауважимо, що попри частотне вживання в узусі не питомих для української мови словотвірних типів, все ж таки продуктивність зберіг «словотвірний тип прикметників з суфіксами -есеньк-/ісіньк- («посилена ознака якості+пестливість»)» [2, с. 62]. Прикметники, прислівники та числівники зі значенням зменшено-пестливості частотністю відзначаються у прозових творах для дітей. Помічено чисельну кількість лексичних одиниць, що мають словотвірний тип зменшено-пестливих суфіксів -еньк-, -ісіньк-, -оньк-, на кшталт: біло-білісінько, безталанненький, добресенька, дотепненьку, мнявкенькою, коро-те-е-сеньку, тихесенький, спокійнесенький. Пор. : Звірятко вже скучило за своєю мнявкенькою ніжною мамою [20, с. 10]; Всюди чомусь було біло-білісінько, і це дуже бентежило Кицю [20, с. 16]; Кирино, а почуй-но, любасю, яку дотепненьку казку я наумудрував: «Були собі...» [6, с. 4; А можна ще оденьку? — несміливо спитало зайчєня, коли казочка скінчилася [6, с. 6]; Та однесеньку, Киринонько, коро-те-е-сеньку [6, с. 4]; А я собі голову сушу: невже мій

тихесенький, спокійнесенький синочок сам міг додуматися до таких збитків [7, с. 48]; Ясно. У вас меду нема? – з надією спитав Михась і проковтнув слину, якої від думки про мед набрався повнісінький рот [7, с. 16]; Киці не літають, мнявкеньке моє, – ніжно й журливо відповіла мама [20, с. 10]. Звірятко вже скучило за своєю мнявкенькою ніжною мамою [20, с. 10]. Горопашний я, безталанненький, – бідкаючись, брів, абикуди мокрий Омелько, – усі мене бояться, усі від мене сахаються, а в мене ж душа добресенька, а я ж лише казочку хотів оповісти [6, с. 6]. Цей словотвірний тип надає художньому тексту особливої гармонії прихильності, турботи, піклування.

У мовній практиці сучасного прозового твору для дітей зафіксовано зростання чисельності фемінітивів, що позначаються авторською потребою слідувати мовним нормам і чіткій номінації в художній прозі, оскільки «слововживання відомих письменників, майстрів слова становить основу формування літературної мови з її кодифікованою літературною нормою» [15, с. 26]. Сучасна лінгвоукраїністика підходить до вивчення фемінітивів з огляду наукових положень творення слів І. І. Ковалика (Ковалик, 2007) [11]. Сучасна лінгвоукраїністика фіксує вплив лінгвальних чинників та результати в авторській мовній практиці вживання фемінітивів у лексиконі художньої прози, що загалом посилює експресивність мовлення, кількісно збільшує висловник маленького читача. У творі Сашка Дерманського «Казки дракона Омелька» фіксуємо фемінітив дракониця, що має афікс -иц-. Пор. : Добре, що мав дракон жінку, драконицю Килину, от вона вислуховувала всі чоловікові оповідки [6, с. 4]. Опираючись на дослідження І. І. Ковалика, зауважимо, що «зростає регулярність словотвірних типів на означення назв осіб чоловічої статі і відповідних назв осіб жіночої статі» [11, с. 227]. Таким чином, продукування апелятивів на позначення жінок відбувається шляхом додавання суфікса «для маркування жіночої статі» -иц- та флексії -я, на кшталт: дракониця. Мовна практика новітньої доби підвищила інтерес до фемінізації [18, с. 129; 19, с. 103]. На думку Л. П. Кислюк, «в сучасній українській мовній практиці є явищем, яке в аспекті словотвірної номінації виявляє особливості, властиві окремій мові, порівняно з іншими слов'янськими й характеризує оновлення словотвірної категорії моції. Водночас це явище виявляє своєрідні тенденції стосовно родової категоризації українського іменника на рівні морфології» [10, с. 327]. Водночас помічаємо у прозових творах для дітей менш продуктивні словотвірні типи з афіксом

-их-, на кшталт: їжачиха. Пор.: Чайник на плиті, ніби підтримуючи їжачиху, теж засопів [7, с. 6]. Цей словотвірний тип має відтінок розмовності, емоційної зниженості.

Сучасна дитяча художня проза демонструє зростання продуктивності іменникового суфікса -ун на позначення істот, що постали від мотивувальних основ дієслів шляхом усічення основи. Донедавна малопродуктивний суфікс -ун- в сучасній українській мові був представлений епізодично, проте в дитячій художній прозі фіксуємо агенти́ви, на кшталт: мовчун, чмихун, плямкун, хрпун. Пор.: Чому тут кіт? Коти не літають!!! – розгублений птах заговорив сам із собою, хоча досі його вважали мовчуном [20, с. 10]; Ти знаєш, який я в тебе чмихун і плямкун! [7, с. 106]. Зауважимо, що суфікс -от помічаємо в аналізованому тексті, що дає розуміння авторського вибору письменником словотвірного типу на позначення характеристики внутрішнього стану героїв, настрою, на кшталт: шурхоти, гризота. Пор.: О, село – то таткова пристрасть і мамина гризота! [7, с. 9]. В україністиці відомо, що «відхилення або рефлексії над мовною нормою відбуваються завжди, оскільки функціонування норми пов'язане з категорією оцінки, мовних звичок, уподобань людини» [15, с. 13].

Сучасний художній прозовий текст для дітей має граматичні характеристики дієслова, що доповнюються та розкриваються словотвірними засобами для маркування дії, її становлення, тривання, розгортання тощо. Зауважимо, що в українській мові префікс о- нині має помітну динаміку й уживається переважно «на викінчення чогось» у дериватах, похідних від різних основ (вербальних, ад'єктивних, субстантивних). У сучасних прозових текстах для дітей фіксуємо частотне використання питомо українського префікса о- в основах дієслів, на кшталт: отетерів, оторопів, озирнувся, оживали, охлянув. Пор.: Самовкусився! Дивовижно! – лікар аж отетерів від такої нісенітничі [7, с. 75]; Добре, що Омелька саме комар укусив – дракон отямився – та й хутчій додому! [6, с. 6]; Чи ти [Зизанію] хочеш, щоб він охлянув? [7, с. 7]; Вона [Киця] озирнулася на свій хвіст і остаточно злякалася: хвоста не було! Та й самої Киці – теж [20, с. 16]; Побачивши Кошенятко, що пустує на хмарі, Орел оторопів [20, с. 10]; Зайчик з кимось зіткнувся, упав, а коли отямився – побачив, що сидить на пішохідній вулиці серед розсипаних яблук [16, с. 17]; Тіні оживали, а шурхоти – лякали [16, с. 16]; Він вискочив з дому і помчав до річки, щоб сполоснутися й охолонутися [6, с. 4].

Художня сучасна проза для дітей допомагає розкрити продуктивні типи моделювання вторинних дериватів, виявити виражальні можливості твірних основ, афіксів для маркування читачам статичних і динамічних ознак тощо. Миттєвість дії, неочікуваність передають у творі префіксально-суфіксальним способом утворені дієслова ви- + -ну- + -л-, на кшталт: І раптом – невідомо як! – баночка з медом вислизнула йому з лапок і повільно, як у сні, почала падати у воду [16, с. 25]. Тоді як поєднання префікса ви- та суфікса -ува- вказує на періодичність та повторюваність дії ви- + -ува- + -л-, на кшталт: вигукувала, виблискувала. Пор.: Зайчику! Синочку! – раз у раз вигукувала вона, але ніхто до неї не озивався [16, с. 32]; А коли глянув у воду – побачив перед собою ... Пелікана з розкритим дзьобом, у якому виблискувала баночка з медом! [16, с. 24]; під- + -ува- + -л-, на кшталт: А тепер міцно тримайся! – вигукнула пані Кенгуру, високо підстрибувала – і вони злетіли над дорогою! [16, с. 10].

Підсилюють експресивність, динаміку в дитячому художньому творі вигуки та похідні від них деривати, що за допомогою суфікса -ну- маркують швидкість події, миттєвість. Пор.: Почулося «бульк!» – і Зайчикові на мить здалося, що разом з баночкою у воду булькнуло і його серденько [16, с. 25]. У дієслівних основах суфікс -ну- характеризує одноразову, неповторювану дію. Пор.: Угу струснув головою й узяв курс на своє затишне дупло [7, с. 7]; Їжачок легенько штурхнув непрошеного гостя в плече [7, с. 23]; Син перестав намотувати черв'яка на виделку й перелякано зиркнув на маму [7, с. 7]; Ненавиджу це слово! – буркнула їжачиха, ухопила віника й кинулася ретельно мести ідеально чисту підлогу біля плити [7, с. 7]. Експресивність дії характеризують основи дієслів, підкреслюють забарвлення, що можна уявити читачеві. Пор.: Килина ще від учора приндилася на чоловіка, бо він розтопав квітничок біля їхньої печери – біг розказати нову казочку, перечепився об свою задню лапу та й тюхнувся носом у мальви [6, с. 4]. Та лосі нажахано перезиринулися і галопом дременули до річки – подалі від дракона, під яким горіла земля [6, с. 4]; Нема чого боятися, – пхінькнула одна із жаб, – темрява зовсім не страшна, бо вона темна [6, с. 8]; Місто проковтнуло голодна темрява [6, с. 10].

Поліфункційність української мови з часів відродження державності зобов'язала відповідально, виважено ставитися до кодифікації літературних зразків. На думку Є. А. Карпіловської, «завдяки властивості об'єднувати націю довкола кращого зразка її мови норма забезпечує стійкість мови,

а отже, і тяглість культурної традиції народу» [8, с. 43]. Водночас зауважимо, в узусі постійно відбувається оновлення словникового складу, що відбувається за допомогою словотворення. На зміну одним словотвірним типам приходять більш продуктивні, запитані узусом. Як зазначає Є. А. Карпіловська, «оновлення словникового складу як тієї ланки системи будь-якої мови, яка найоперативніше реагує на потреби суспільної практики, ставить перед мовознавцями, зокрема перед лексикографами, питання про доцільність інновацій та їх відповідність чинним мовним нормам, усталеному літературному взірцю мови, який такі норми захищають» [9, с. 134].

В ідіостилі письменників сучасних прозових творів увагу привертають okazіоналізми, що утворилися шляхом переходу іменника в дієслово, на кшталт: прихмарився. Словотворчий і формотворчий префікс при- в основах дієслів «вказує на зближення до чогось» [17, с. 374]. Кошенятко так захопилося, що не помітило, як поруч прихмарився (ну не приземлився ж!) могутній птах [20, с. 9]; Але пані Кенгуру не могла вернутися, бо вона вже приземлилася біля самісінького входу в медову крамничку [16, с. 13]. Цілком слушно зауважує про природу okazіональних дієслів І. В. Денисовець, «для утворення okazіональних дієслів дитячі письменники використовують префіксацію і суфіксацію», окрім того до «найуживаніших префіксів okazіонального дієслівного словотворення належать за-, на-, при-, про-» [5, с. 136]. Okazіональне дієслово проскоромовив завдяки префіксу про- характеризує завершену дію «промовити швидко не зупиняючись». Ой, мене вже нема, проскоромовив Омелько і вискочив з кухні [6, с. 4].

В аналізованих дитячих творах помічено утворення, що постало скороченням, або частковою аббревіацією, на кшталт: дружбанда. Слово утворилося від словосполучення дружня банда. У результаті складання скороченого першого слова та цілого другого утворилося дружбанда. Пор. : Це ти кльово придумав, – підхопив і Михась. То ми тепер дружбандити? Запрошуємо в банду, щоб дружити, – пояснив Тю. – Тому що в нас не проста банда, у нас дружбанда. Або скорочено – дружбаки.

В аналізованому тексті помічаємо редупліковані слова, що мають у складі два компоненти з семантикою аугментативності, на кшталт: банда-дружбанда. Пор. : Банда-дружбанда береться діяти [7, с. 100]. Як слушно зауважує про творення нових слів Т. А. Коць, що «провідним процесом у поповненні лексичного складу сучасної української мови є творення нових слів із наявних у мові елементів, зокрема словотвірних» [13, с. 174].

Можемо спрогнозувати подальший напрямок розвитку продуктивного словотворення аббревіації, що забезпечуватиме оригінальними номенами не тільки ініціального типу: буквені, звукові, звуко-буквені. Заощадження мовного ресурсу та економію лінгвальних засобів поповнить часткова та комбінована аббревіація.

Висновки. В сучасній українській дитячій прозі фіксуємо продуктивні та малопродуктивні словотвірні типи. Період глобалізаційних змін позитивно вплинув на ідіостиль письменників. Зменшено-пестливі суфікси не втратили частотності вживання у творах для дітей. Переважають в аналізованих творах іменники з демінутивною семантикою, тоді як іменники з аугментативною семантикою представлені менше. Сучасні прозові художні твори для дітей мають словотвірні типи зі значенням зменшено-пестливості прикметників, прислівників та числівників. Такі словотвірні типи додають дитячій прозі гармонійного сприймання тексту та його героїв. Художня проза для дітей має фемінитиви із продуктивними словотвірними типами з відтінком розмовності. Також у дитячих художніх творах агентиви з малопродуктивним афіксом -ун-, що постали від дієслівних основ і маркують характерні ознаки героїв. У дієслівному словотворенні увагу привертає префікс о-, що завдяки семантиці активно використовується авторами художніх творів для дітей. Вторинні дієслівні деривати розкривають характеристику дії, частотність, тривалість. Okazіональні дієслівні утворення мають префіксацію і суфіксацію. Часткова аббревіація надає художньому тексту для дітей оригінальності та експресивності. Можемо спрогнозувати, що в подальшому інтерес до словотворення в художній прозі для дітей збільшить інтерес до дериватів, що забезпечують заощадження мовного ресурсу та економію засобів творення слів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови. Лінгвофілософські нариси : монографія. Київ : Видавничий центр «Академія», 2009. 192 с.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія. Київ : Логос, 2004. 284 с.
3. Городенська К. Г. Нові явища та процеси в українськомовному словотворенні : динаміка чи деструкція словотвірних норм. Українська мова. 2013. № 2. С. 3–9.

4. Ґрещук В. В., Бачкур Р. О., Пославська Н. М. Нариси з основоцентричної дериватології. Івано-Франківськ, 2007. 348 с.
5. Денисовець І. В. Словотвір і стилістика сучасної української дитячої прози: монографія / за ред. К. Г. Городенської. Полтава : ПП «Астрая», 2018. 272 с.
6. Дерманський О. Казки дракона Омеляка. Київ: «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». 2024. 30 с.
7. Дерманський О. «Тю!» – сказав їжачок. Харків : Віват. 2024. 140 с.
8. Карпіловська Є. А. Норма в сучасному українському словотворенні: зразок і реальність. Культура слова. 2011. № 74. С. 43–51.
9. Карпіловська Є. А. Мода на слова і норма мови. Культура слова. 2012. № 77. С. 134–140.
10. Кислюк Л. П. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденція розвитку : монографія / за ред Є. А. Карпіловської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 424 с.
11. Ковалик І. І. Вчення про словотвір : вибрані праці. / Упорядник та автор передмови Василь Ґрещук. – Івано-Франківськ-Львів: Місто НВ, 2007. – 404 с.
12. Колоїз Ж.В. Неузуальне словотворення : монографія. Кривий Ріг: НПП Астерікс, 2015. 156 с.
13. Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі : монографія. Київ : Логос, 2010. 303 с.
14. Коць Т. А. Про прескриптивну і дескриптивну норму в граматиці. Культура слова. 2010. Вип. 72. С. 47–55.
15. Літературна норма і мовна практика : монографія / С. Я. Єрмоленко та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2013. 320 с.
16. Малкович І. , Усс С. Велике місто, маленький зайчик, або мед для мамі. Київ : «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». 2022. 36 с.
17. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів : Світ, 2001. 448 с.
18. Стишов О. А. Українська лексика XX століття: (на матеріалі засобів мас. інформації) : монографія / за ред. В.О. Винника. Київ : Пугач, 2005. 388 с.
19. Тараненко О. О. Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець XX–XXI ст.) : монографія / Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго. 2015. 248 с.
20. Щербаченко Т. Біла, Синя та інші. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 32 с.